

**Современ третман
на ментално здравје:
баланс меѓу третманот
во заедницата и институциите**

**Практикум за ментално здравје
во заедницата**

**Изабела Филов
Димитринка Јорданова Пешевска
Антони Новотни**

Автори:

Виш предавач д-р Изабела Филов
М-р Димитринка Јорданова Пешевска
Проф. д-р Антони Новотни

Стручни рецензенти:

М-р Снежана Чичевалиева
Проф. д-р Марија Ралева
Проф. д-р Весна Пејоска-Геразова

Компјутерска и техничка обработка:

Предраг Китановски

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

616.89-057:613.86
613.86:616.89-057

ФИЛОВ, Изабела

Современ третман на менталното здравје : баланс меѓу третманот во заедницата и институциите : практикум за ментално здравје во заедницата / [автори Изабела Филов, Димитринка Јорданова Пешевска, Антони Новотни]. - Скопје : Министерство за здравство, 2014. - 56 стр. ; 24 см

Библиографија: стр. 45-48

ISBN 978-608-4518-50-1

1. Јорданова Пешевска, Димитринка [автор] 2. Новотни, Антони [автор]

а) Ментално здравје - Здравствено-социјални аспекти
COBISS.MK-ID 97273098

Публикацијата е подготвена со стручно техничка и финансиска поддршка од страна на Светска здравствена организација, канцеларија, Скопје и Светска здравствена организација, Регионалната канцеларија за Европа во Копенхаген, во рамки на Двегодишната соработка со Министерството за здравство (2012-2013).

Гледиштата изразени од страна на авторите, уредниците или експертските групи не ги изразуваат задолжително одлуките или назначените политики на Светска здравствена организација. Одговорноста за интерпретацијата и користењето на материјалот ја презема оној кој го чита истиот. Светска здравствена организација нема да биде одговорна за штетите што може да настанат од неговото користење.

Извршно резиме

Современиот приод кон менталното здравје се фокусира на социјалната интеграција и реорганизација на третманот на лицата со проблеми во менталното здравје со промени што се однесуваат на нивниот секојдневен живот, професионалната поддршка и можноста да учествуваат во креирањето на сопственото закрепнување. Тоа, всушност, ги означува основите на менталното здравје во заедницата како дел од социјалната психијатрија.

Поглавје 1 – Ментално здравје во заедницата (МЗЗ) низ историскиот развој на социјалната психијатрија

Во првото поглавје на Практикумот се проследува развојот на социјалната психијатрија во последните 50 години – период во кој се создаваа концептите и праксата на менталното здравје во заедницата. Во текот на овој период се вградија традиционалните концепти, интервенциите базирани на епидемиолошки наоди, интервенциите ориентирани кон заедницата, како и поновите концепти - филозофијата на закрепнување, практиката базирана на докази и доследност во нивната имплементација.

Поглавје 2 – Дефинирање на менталното здравје во заедницата

Во второто поглавје на практикумот се дефинира менталното здравје во заедницата како систем на служби сместени во заедницата. Теориската рамка и нејзините стандарди и претпоставки се темелат врз емпириските наоди, децениските искуства и вредноста како независност, автономија и зајакнување на индивидуата, како и можностите за избор и почитување на човековите права.

Поглавје 3 – Развивање на концептот за закрепнување

Во третото поглавје се презентира концептот на закрепнување како визија што предизвика пресврт во ставовите кон лицата со тешки ментални растројства. Клучните теми идентификувани во дефинирањето на закрепнувањето на лицата со проблеми во менталното здравје се следните: да се овозможи живеење на исполнет живот, како на личен план, така и во заедницата; редефинирање на идентитетот во позитивна смисла;

коригирање на некои животни ставови; надминување на симптомите, стигмата и дискриминацијата; живот со надеж за иднината.

Поглавје 4 – Современ третман на менталното здравје: прагматичен баланс меѓу третман во заедницата и во институциите

Дилемите што ги наметнува современиот приод кон менталното здравје предизвикуваат низа несогласувања во врска со тоа дали службите што обезбедуваат заштита на лицата со проблеми во менталното здравје треба да бидат сместени во заедницата или во институциите/болниците. Затоа во четвртото поглавје на практикумот се промовира балансирана грижа и се нагласува дека при креирањето на избалансиран пристап помеѓу институционалното и згрижување ориентирано кон заедницата, секоја држава мора да воспостави сопствени критериуми во однос на меѓузависноста од служби за ментално здравје во заедницата во потребен број, при што се земаат предвид потребите на популацијата, нивото на ресурсите, флексибилноста и координацијата на креаторите на политиките, како и локалната култура. Реорганизацијата и деинституционализацијата на психијатриските болници се наметнуваат како клучно прашање во процесот на спроведување на реформите во третманот на лицата со проблеми во менталното здравје.

Поглавје 5 – Стигма и начини за нејзино надминување

Во петтото поглавје се прави осврт на стигмата како постојана и тврдокорна бариера во животите на лицата со проблеми во менталното здравје, но и во спроведувањето на третманот и процесот на закрепнување. Исто така се презентирани и можните начини за справување со стигмата кон лицата со ментални растројства.

Поглавје 6 – Служби на МЗЗ

Во шестото поглавје се нуди широко ниво на информации кои се однесуваат на службите за ментално здравје во заедницата, со посебен осврт кон центрите за ментално здравје во заедницата, како база од која се извршуваат сите активности поврзани со третманот на лицата со ментални растројства во заедницата.

Поглавје 7 – Ментално здравје во заедницата во РМ

Во последното, седмо поглавје, се презентира процесот на реформи во областа на менталното здравје во Република Македонија. Впечаток е дека тој процес е навлезен во здравствениот систем на Македонија преку донесувањето на низа законски и стратешки акти, како и отварањето на центрите за ментално здравје во заедницата. Од друга страна, претстои значителна работа на понатамошно промовирање на менталното здравје во заедницата и практично спроведување на балансирана грижа за лицата со проблеми во менталното здравје, како и воспоставување на поголема грижа за остварување на концептот на закрепнување во приодот кон овие индивидуи.

Предговор

Основните стремежи на авторите што го креираа овој практикум се: оптимистички приод, олеснување на патот што води до заедницата во духот на реформите и потребата за надминување на предрасудите кон менталните растројства. Практикумот пред сè, претставува, можност за презентирање на веќе стекнатите искуства на полето на примена на принципите на ментално здравје во заедницата на нашите простори, како и презентирање на човечките, организациски и економските карактеристики на сите фактори кои го сочинуваат овој исклучително значаен сегмент од здравството.

Главната цел на Практикумот е да се понудат информации и знаења кои се однесуваат на теоретските основи на менталното здравје во заедницата, вклучително и искуствата во Европа и во светот. Истовремено во Практикумот е објаснет процесот на имплементација на реформите, како и приказ на веќе воспоставените служби за ментално здравје во заедницата. Тој е наменет за поширока публика, за главните носители на процесот на политичко и стратешко ниво за здравствените работници и соработници, како и за корисниците и асоцијациите на семејства. Треба да придонесе и за креирање на позитивна клима за промоција на менталното здравје во заедницата.

Актуелните достигнувања на реформските процеси во Република Македонија ја наметнуваат потребата од промовирање на програми што ќе прикажат различна, но реална слика на менталните растројства, ослободена од обележување и предрасуди.

Впечаток е дека е доста направено: присутна е свеста за потреба од реформи, усвоената е Национална стратегија за унапредување на ментално здравје, донесен е Законот за ментално здравје и ред други документи. Збогатени се индивидуалните искуства и акции, активирани се здруженија на корисници и нивните семејства, востановен е структуриран систем на мрежи, различни услуги и координација, формирани се мултидисциплинарни тимови кои работат на континуирана едукација.

Промоцијата на менталното здравје во заедницата, всушност, започнува како

партнерство помеѓу пациентот, семејството, професионалците и заедницата, за да се разберат потребите и да им се даде поддршка на овие лица.

На лицата што страдаат од ментални расторојства потребно е да им се овозможи практикување на сопствените граѓански и човекови права така што, меѓу другото, ќе им се даде можност да се изразат себеси, да се себедокажат и реализираат во заедницата. Потребно е да се поддржат овие лица како субјекти на социјалната сцена.

Од авторите

7

Заклучок

Менталното здравје во заедницата е несомнено значајно поле за промоција на менталното здравје и спроведување на современите приоди на третман низ призмата на реформи во психијатријата. Менталното здравје во заедницата има своја еволуција низ историјата на социјалната психијатрија и важни пресвртници низ тој процес, од кој се создадоа значајни концепти во неговото раководење и практикување. Тоа се пред сè концептот за балансирано згрижување меѓу институциите и службите сместени во заедницата, концептот на закрепнување, свесноста за потребата од засилени анти-стигматски активности и една нова перцепција за менталните растројства и личноста на корисникот како центар на грижата која се спроведува.

Во Република Македонија, во изминатата деценија и половина се создаде значајна база за вградување на стандардите на менталното здравје во заедницата во сите сегменти на здравствениот систем кои се однесуваат на лицата со проблеми во менталното здравје. Анализата на состојбата во актуелниот момент во здравствениот систем, но и во целокупната заедница, укажува дека претстои значајна работа како на професионалците, така и на целокупната заедница, но и дека има потреба од континуирано сензибилизирање на јавноста и креаторите на политики за лицата со проблеми во менталното здравје.